

HOOFDSTUK EEN

(Manuscript, 1860)

Ik ben makelaar in koffie, en ik woon op de Lauriergracht no. 37. Het is niet mijn gewoonte romans te schrijven of dat soort dingen, en het heeft dan ook lang geduurd voor ik mezelf ertoe kon zetten extra papier te bestellen en met dit boek te beginnen, dat u, lieve lezer, nu in handen hebt. U moet het vooral lezen als u net als ik werkt in de koffiehandel, maar ook als u wat anders bent.

Koffie is schaars sinds de gevreesde ziekte ook in onze hoofdstad uitbrak. Die houdt de mensen wakker in lange waakzame nachten, want in de nacht komen de slapers – mijn zoon Frits zou ‘slapelozen’ gezegd hebben, maar Frits is nu dood. Opgegeten.

Maar ik loop op de zaken vooruit.

Een roman dus. Niet alleen schreef ik nooit iets wat daarop leek, ik hou zelfs niet van boeken, omdat ik een man van zaken ben. Al jaren vraag ik me af waartoe die dingen dienen, en ik sta verbaasd over het lef waarmee een schrijver of dichter u iets op de mouw durft te spelden dat nooit gebeurd is, en meestal niet gebeuren kan.

Als ik in mijn vak – ik ben makelaar in koffie, en woon op de Lauriergracht no. 37 – aan een koffieverkoper een voorstel zou doen waarin maar een klein gedeelte van de onwaar-

heden voorkwam die in gedichten en romans de hoofdzaak uitmaken, zou hij onmiddellijk zaken gaan doen met Busse-
linck & Waterman. Dat zijn ook makelaars in koffie, maar
hun adres hoeft u niet te weten.

Ik pas er dus wel voor op dat ik geen romans schrijf, of
andere leugenachtige uitingen doe. Ik ben drieënveertig jaar
oud, bezoek al twintig jaar de beurs en sta dus bekend als een
betrouwbaar en ervaren iemand.

Wat u voor zich hebt, bevat weliswaar passages die raken
aan het domein van het wonderbaarlijke, maar dat is in deze
turbulente tijden moeilijk te vermijden. Er is nu eenmaal een
te belangrijk verband tussen de gebeurtenissen en wat men-
sen daarvan geloven, waardoor je de beschrijving van het
tweede onmogelijk zou kunnen weglaten.

Zo kan ik u vertellen over de ongelukkige reden dat er
geen opvolging voor mij is, als ik later van mijn welverdiende
pensioen ga genieten. Dat komt door Frits, mijn zoon, mijn
assistent en beoogd opvolger. Dat was pas een fatsoenlijke
jongen. Er kwam nooit een koffieboon tekort, hij ging stipt
naar de kerk en drinken deed hij niet. Als mijn schoonvader
naar Driebergen ging, paste hij op het huis en de kas, en hij
regelde alles. Hij heeft een keer van de bank 17 gulden te
veel ontvangen en hij bracht ze terug.

Nu waren we vorig jaar, in september, want er was kermis
in Amsterdam, op weg naar huis eens langs de Westermarkt
gelopen. Daar stonden kramen, en als u een Amsterdammer
bent, lezer, dan zult u zich vast herinneren dat daar een meis-
je stond met prachtige zwarte ogen en lange vlechten, en dat
als een Griekse gekleed ging. Ze verkocht kaartjes voor een
exotisch rariteitenkabinet.

Ik was veel te oud om het meisje mooi te vinden, en het was
ongepast haar aan te spreken. Dat zou me ook weinig hebben

opgeleverd, want meisjes van achttien zien geen heil in oude mannen als ik. En hierin hebben ze groot gelijk. Toch stopten we die avond op de Westermarkt om dat meisje te zien.

Frits was naar mijn mening nog niet volwassen genoeg om naar de Griekse te kijken. Maar hij was knap, een jonge versie van mijzelf – en hij hield van spelen, stoeien en vechten. Daarom had ik hem ook meegevraagd, want het was een veilig gevoel om hier juist met hem te lopen, zo aan het einde van de dag.

Nu geef ik toe dat ik niet graag in gevaarlijke situaties kom. Ik ben echtgenoot en vader, en ik vind iedereen gek die gevaar zoekt, en dat staat ook in de Bijbel. Het doet me goed om te merken dat mijn denkbeelden over gevaar en zulke dingen nog hetzelfde zijn als op die avond toen ik daar met Frits bij dat rariteitenkabinet stond, met de twaalf stuivers in de hand. Maar zie, uit schaamte durfde ik haar niet aan te spreken. Alles werd me groen en geel voor de ogen, en voor ik het wist, waren we binnen.

Had ik al gezegd, beste lezer, hoe ik onwaarheden verafschuw? U moet dan ook geloven dat wat ik daarbinnen zag, en waarover ik u zo zal vertellen, de waarheid is. U zult wel denken: wat aan te nemen van zo'n dwaze oude man die zich door een Griekse schone in vreemde omstandigheden laat brengen? Daar hebt u een punt. Maar wat als ik het volgende daartegenover zet? Niemand kan zeggen dat ik niet goed omga met mijn vrouw – ze is een dochter van Last & Co, makelaars in koffie – en niemand kan iets op ons huwelijk aanmerken. Ik heb haar een sjaal gegeven van 92 gulden, en van zo'n malle liefde die ons naar het eind van de aarde heeft gevoerd is gelukkig tussen ons nooit sprake geweest. Toen we getrouwd zijn, hebben we een reisje naar Den Haag gemaakt – ze heeft daar flanel gekocht, waarvan ik nog de overhemden

draag –, en verder heeft de liefde ons nooit de wereld in gejaagd. Ik zeg: waarheid en gezond verstand, en daar blijf ik bij. Voor de Bijbel maak ik natuurlijk een uitzondering. Want ook al zal het reciteren van passages daaruit de slapers niet op afstand houden, dat boek staat vol met waarheden waar men houvast aan kan ontlenuen in deze vreemde tijden.

En dat brengt me weer op de Westermarkt, en het rariteitenkabinet dat ik daar met Frits bezocht.

We traden binnen in een schemerige ruimte, waar op houten planken allerhande soorten zeldzaamheden van de Eilanden en de oosterse zee tentoongesteld stonden, naturalia zoals de kabinetten vol natuurlijke fraaiigheden van natuuronderzoekers.

Maar de uitbaters toonden ons in deze kamer geen fonkelende mineralen, vruchten en planten, maar enkel die exotische soorten en kunstschaten bedoeld om de Europese toeschouwer angst aan te jagen. Want voor gruwel legt de simpele man graag een paar guldens neer.

Niets van Gods volmaaktheden zagen we, maar uitwerkseleu waarvan de oorsprong onbekend geacht wordt: gedrochten uit de zee waaraan alles verkeerd lijkt te zijn en die wonderlijke namen droegen. Exotische krokodillen, draakachtige misgeboorten. De meeste bijzonderheden waren levenloos, maar er waren ook levende papegaaien, doodshoofdaapjes, en een opgeblazen bleke inktvis in een aquarium.

Er waren zonder twijfel ook vervalsingen bij, zoals de zeehoorn en de zeemeermin, die mij niet meer leek dan een gedroogd apenlijfje en een vissenstaart. Maar er waren ook kunstigheden, zoals zwarte wajangpoppen en beelden, zoals van een angstaanjagende grijpvoegel met tanden en uitpuilende ogen: de garuda uit Nederlands-Indië.

Ik wilde juist vertrekken, toen ik achterin, helemaal tegen

de achterwand, een zeer brede glazen vitrine zag, waarin het lichaam van een donkere reus stond uitgesteld. Het had diepliggende boze ogen, een lange vacht over zijn hele lichaam en armen tot aan de grond. Ik wist dat het haar roodbruin moest zijn, maar in dit licht was het moeilijk te zien. Achter het glas herkende ik namelijk een mensaap, een orang-oetan om precies te zijn. Nu was dat voor de kleingeestige bezoekers van dit kabinet ongetwijfeld een angstaanjagende rareiteit, maar ik had dit dier uiteraard eerder gezien, en moest toegeven wat teleurgesteld te zijn. Het koperen bordje onder het glas maakte het niet goed. Er stond HANTU MAKAN ORANG. De vertaling stond erbij: 'Geest die mensen eet.'

Het kwam me voor dat dat onzin was. In geesten geloof ik niet, laat staan in eentje die, in de niet-materiële toestand die daarbij verondersteld mag worden, een heel mens zou verorberen. Het preparaat was bovendien slecht verzorgd. De vacht was vuil en de pels op diverse plaatsen gescheurd, zodat het donkere gedroogde vlees daarachter zichtbaar werd.

Ik was dicht bij het glas toen de reus voor een kort moment zijn ogen opendeed. Heel even schrok ik, maar toen bedacht ik dat achter dit preparaat waarschijnlijk een vernuftig mechaniek schuilging, iets wat reageerde op onze aanwezigheid, misschien via drukkpunten in de vloer.

'Frits, kun je ervoor zorgen dat hij weer beweegt?'

'Ik weet niet of dat zo'n goed idee is, vader.'

'Toch sta ik erop, Frits,' zei ik boos. (Het kon toch niet zo zijn dat hij ineens mijn gezag naast zich neerlegde. Het was bovendien nog binnen de werkdag, snapt u.) Ik herhaalde mijn vraag daarom dwingender.

Stevig bonsde Frits op het glas, en het had het gewenste effect: de orang-oetan opende opnieuw zijn ogen. Hij trok deze keer ook zijn lip op in een grimas en liet zijn gele tanden zien.

Het verbaasde me niet bijzonder dat dit opgezette dier opnieuw in beweging kwam, want ik – man van de wereld – had in de krant reeds verslagen gelezen van dit soort natuurgelouwe mechanieken. Zo werd er voor enige jaren in het hoofdkwartier van de Britse Oost-Indische Compagnie een automaat tentoongesteld in de vorm van een levensgrote tijger die een soldaat opeet, compleet met grommen van het dier en mechanisch schreeuwen van de arme Engelsman. Dit moest ook zoiets zijn.

Frits daarentegen was minder koel. ‘We moeten hier weg, vader,’ zei hij. Maar hij bleef als aan de grond genageld staan, net als ik.

Nu achteraf moet ik u, lezer, toegeven dat ik het bij het verkeerde eind had – dat dit wezen, vooral toen het met zijn brede zwarte hoofd tegen het glas begon te beuken, zo levensgeest was dat er van een automaat toch echt geen sprake kon zijn. Oog in oog met iets zo abnormaals, zo afschuwwekkends, ontbrak me echter de mij zo typerende daadkracht en kon ik niets anders doen dan met huiver toekijken.

Op het moment dat het glas brak, was het alsof iemand een latrine voor onze voeten leeggooid. De stank sloeg op mijn keel en vulde onmiddellijk de kleine ruimte van het kabinet. Frits deinsde achteruit, maar niet ver genoeg om de enorme behaarde armen te ontwijken waarmee het wezen naar zijn hoofd maaide. Met zijn lange graaivingers greep het monster Frits bij zijn keel. Die wist niet wat hem overkwam. Met beide handen probeerde hij aan de wurggreep te ontsnappen.

‘Papa...’ kon hij nog net met een fluitende piepstem uitbrengen. Even leek het erop dat de arme Frits zou bezwijken, en toen bracht de reuzenaap zijn grote kaken naar zijn hoofd, precies zoals de mechanische tijger bij de Engelsman gedaan zou hebben.

‘Nee!’ riep ik. Maar het was te laat. Er klonk een misselijkmakend gekraak toen door de snijtanden van het wezen het hoofd van Frits spleet als een kokosnoot. Zijn ogen draaiden weg, vlak voordat zijn schedel het begaf en de zachte inhoud naar buiten droop, waar de griezels zich gretig aan tegoed deed.

Met het bloed nog rond zijn mond kwam het daarna op mij af. Het duwde in het voorbijgaan de kasten omver. Vlak voor me richtte het zich op, het hief beide armen in de lucht om zich groot te maken, en zo zag ik het gat in zijn borstkas. De plek waar maden uit kropen. Het was een karkas waar de pels omheen gedrapeerd was.

Dat moment, dat beeld, kan ik me nog heel goed herinneren en ik denk er nog vaak aan terug. Maar van wat daarna plaatsvond weet ik nog weinig – enkel het geluid van splijtend hout, het gillen van omstanders en het grommen van dat wezen. Ik kwam pas weer bij toen er een jongeman met felblauwe ogen over me gebogen stond. Kennelijk had hij me gered.

Hij vertelde me toen dat hij wel vaker met slapers van doen had gehad, omdat hij gevestigd was geweest in Nederlands-Indië – de plek waar, zoals iedereen weet, de slaperziekte voor het eerst was uitgebroken. Daarna bleef hij me aanstaren.

Ik heb me snel uit de voeten gemaakt – iets wat mijn vrouw me nog altijd niet in dank afneemt. Maar wat kon ik doen? Het kwaad was geschied. Bovendien: voor je het weet had die vent me nog gevraagd om een beloning voor zijn heldhaftige optreden, en dan had ik hem die moeten geven – ja, rijkelijk beloond had ik hem dan, want dat is deugdzaam om te doen.

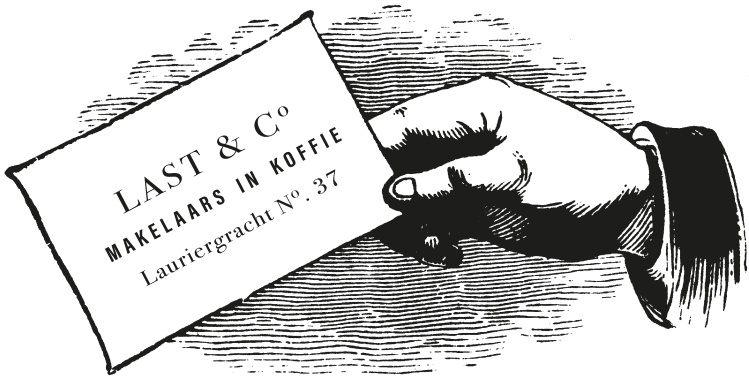
Want deugdzaam ben ik. Dat is, na mijn gehechtheid aan het geloof, mijn belangrijkste karaktertrek. En ik wenste dat u hiervan overtuigd was, lezer, omdat het de drijfveer is voor het schrijven van dit boek.

Een tweede neiging, die mij even sterk als waarheidsliefde

beheerst, is de hartstocht voor mijn vak. Ik ben namelijk makelaar in koffie, Lauriergracht no. 37.

Welnu, lezer, nu weet u hoe het gekomen is dat er geen opvolging is, hetgeen spijtig is voor de koffiehandel in het algemeen en voor Last & Co in het bijzonder. Ik heb het u eerlijk verteld. Aan mijn onkreukbare liefde voor de waarheid, en aan mijn ijver voor de zaken, hebt u te danken dat deze bladen geschreven zijn. Ik zal u vertellen hoe dit verder is gegaan. Aangezien ik nu voor het ogenblik afscheid van u neem – ik moet naar de beurs –, nodig ik u straks uit voor een tweede hoofdstuk. Tot ziens dus!

Toe, steek het bij u... Het is een kleine moeite... Het kan van pas komen... Ach zie, daar is het: een adreskaartje! Die 'Co' ben ik, sinds de Meijers eruit zijn... De oude Last is mijn schoonvader.

HOOFDSTUK TWEE

Het was een goede dag op de beurs. Sinds Bali gevallen His heeft de slaperziekte zich verder over de Indische eilanden verspreid, waardoor de koffieprijzen eindelijk stijgen. Schaarste heeft de prijzen omhooggejaagd. Het is nu bijzonder druk bij ons. Bij Busselinck & Waterman is het stukken slechter. Een vreemde wereld! Je maakt van alles mee als je zo'n twintig jaar de beurs bezoekt.

Kunt u het zich voorstellen? Ze hebben pas geprobeerd – Busselinck & Waterman, bedoel ik – om mij Ludwig Stern af te pakken. Aangezien ik niet weet of u met de beurs bekend bent, wil ik u even zeggen dat Stern het belangrijkste huis in koffie is in Hamburg, en ze zijn daar altijd klant geweest bij Last & Co. Heel toevallig kwam ik daarachter... Ik bedoel achter de knoeierij van Busselinck & Waterman. Ze zouden een kwart procent van hun prijs af doen – onderkruipers zijn het!

Weet u wat ik gedaan heb om te voorkomen dat Stern zou overlopen? Een ander in mijn plaats zou misschien aan Ludwig Stern geschreven hebben dat hij ook wat korting zou geven, om de klantrelatie in stand te houden. (Ik heb uitgerekend dat onze firma in vijftig jaar vier ton aan Stern heeft verdiend.) Maar nee, ik ben geen onderkruiper! Ik heb pen

en papier gepakt en geschreven dat we – door een grote uitbreiding van zaken in Noord-Duitsland – tijdelijk behoefte hebben aan extra personeel. En dat ik vernomen had dat de directeur, Ludwig Stern, een zoon had, de heer Ernst Stern, die graag ergens stage zou willen lopen om zijn commerciële kennis uit te breiden. Hij zou bij ons in huis mogen wonen; mijn vrouw zou bereid zijn om als een moeder voor hem te zorgen, en zijn kapotte kleren zouden bij ons door mijn dochter Marie worden hersteld.

U begrijpt dat de oude Stern niet zomaar naar Busselinck & Waterman kan overgaan als zijn zoon bij ons stage loopt. Ik ben erg benieuwd naar zijn antwoord.

Terug naar mijn boek. Een tijdje geleden liep ik 's avonds door de Kalverstraat, en ik bleef staan kijken voor de etalage van een kruidenier die zich bezighield met het sorteren van een partijtje Java. Het leek me Cheribonaard, iets gebroken, met veegsel, wat me bijzonder interesseerde, want ik let altijd op alles. Toen viel mijn oog opeens op een heer die naast me voor een boekwinkel stond en me bekend voorkwam. Het leek erop dat hij mij ook herkende, want onze blikken ontmoetten elkaar steeds. Ik moet bekennen dat ik te zeer verdiept was in het veegsel om meteen te zien wat ik namelijk later zag: dat hij vrij armoedig gekleed was. Anders had ik het daarbij gelaten.

Maar opeens bedacht ik dat hij misschien een handelsreiziger kon zijn van een Duits koffiehuis die een betrouwbare vertegenwoordiger zocht. Hij had dan ook wel iets van een Duitser, en van een reiziger ook. Hij was heel blond, had blauwe ogen, en in houding en kleding iets wat de vreemdeling verraadde. In plaats van een behoorlijke winterjas hing er een soort van sjaal over zijn schouder en een deel van zijn

gezicht – Frits zei toen hij nog leefde altijd ‘shawl’, maar dat doe ik niet. Ik dacht dat hij een klant zou kunnen zijn, en gaf hem een adreskaartje: Last & Co, makelaars in koffie, Lauriergracht no. 37. Hij hield het bij de straatlantaarn en zei: ‘Ik dank u, maar ik heb me vergist. Ik dacht even dat ik een oude schoolvriend voor me had, maar Last? Zo heet hij niet.’

‘Pardon,’ zei ik – want ik ben altijd beleefd – ‘ik ben meneer Droogstoppel, Batavus Droogstoppel. Last & Co is de firma, makelaars in koffie, Lauriergr...’

‘Ah, Droogstoppel! Kent u me niet meer? Bekijk me dan eens goed.’ En hij deed zijn sjaal een stukje opzij.

Hoe meer ik hem bekeek, hoe meer ik me herinnerde hem vaker gezien te hebben. Maar het was vreemd: zijn gezicht deed me denken aan parfumerieën. Ik ben er zeker van dat hij geen geurtje ophad, en toch rook ik iets sterks, iets wat me herinnerde aan... Nu wist ik het!

‘Bent u het?’ riep ik. ‘U hebt me toen gered op de Westermarkt!’

‘Jazeker,’ zei hij. ‘Hoe gaat het met u?’

Ik vertelde dat we met ons dertienen op kantoor zaten, en hoe druk we waren. En toen vroeg ik hoe het met hem ging, wat me later speet, want hij scheen niet in goede omstandigheden te verkeren, en ik hou niet van arme mensen, omdat hun armoede doorgaans hun eigen schuld is.

Had ik simpelweg gezegd: ‘We zijn met ons dertienen, en... goeie avond verder!’, dan was ik van hem af geweest. Maar door al dat vragen en antwoorden werd dat hoe langer hoe moeilijker – Frits, die arme jongen, zou gezegd hebben: ‘Hoe langs, zo moeilijker’, maar dit doe ik niet – hoe moeilijker dus, om van hem verlost te worden.

Om eerlijk te zijn – want ik hou van de waarheid – was het niet fijn om hem weer tegen te komen. Ik merkte meteen dat

hij niet ons soort mensen was. Hij was heel bleek, en toen ik hem vroeg hoe laat het was, wist hij dat niet. Dit zijn dingen waar iemand op let die zo'n twintig jaar de beurs bezocht heeft en veel heeft meegemaakt.

Ik dacht dat hij rechtsaf zou gaan, en daarom zei ik dat ik naar links moest. Maar uiteindelijk ging hij ook links, en ik kon dus niet voorkomen verder in gesprek te raken. Maar ik moest er de hele tijd aan denken dat hij niet wist hoe laat het was, en zag bovendien dat zijn vest – dat van erg slechte kwaliteit was – tot aan de kin was dichtgeknoopt. Daarom ging ik voor een oppervlakkig gesprek.

Hij vertelde me dat hij in Indië was geweest, dat hij getrouwd was en dat hij kinderen had. Ik had daar niets op tegen, maar vond het weinig interessant. Bij de Kapelsteeg – ik ga anders nooit door die steeg, omdat dat een fatsoenlijk man niet past, vind ik – wilde ik rechts afslaan. Ik wachtte tot we dat straatje bijna voorbij waren, om zeker te weten dat zijn weg rechtdoor leidde, en toen zei ik heel beleefd, want beleefd ben ik altijd, je weet nooit wie je later weer nodig hebt: 'Het was bijzonder aangenaam u weer te zien, m'n-heerrr! En... en... en... ik herinner me ineens: ik moet hierin.'

Toen keek hij me heel gek aan, zuchtte en pakte opeens een knoop van mijn jas vast.

'Beste Droogstoppel,' zei hij, 'ik wil iets aan u vragen.'

Er ging mij een rilling door het lijf. Natuurlijk antwoordde ik dat ik geen tijd had en naar de beurs moest, hoewel het avond was. Maar als men zo'n twintig jaren de beurs heeft bezocht en iemand wil u iets vragen, zonder te weten hoe laat het is...

Ik maakte mijn knoop los, groette heel beleefd en ging de Kapelsteeg in, wat ik anders nooit doe, omdat het niet fatsoenlijk is, en fatsoen gaat mij boven alles. Ik hoop dat niemand het gezien heeft.

Toen ik de dag daarna van de beurs kwam, zei een van mijn werknemers dat er iemand was geweest om me te spreken. Afgaand op de beschrijving was het de Sjaalman. Hoe hij me gevonden had, was me een raadsel. Ach ja, het adreskaartje! Had ik het maar nooit gegeven, want wie wil er nu worden nagezeten door zo'n vreemde snuiter die een sjaal draagt in plaats van een jas, en die niet weet hoe laat het is.

De volgende dag ontving ik een brief met een groot pak. Ik zal u de brief laten lezen:

Beste Droogstoppel!

Ik vind dat hij wel had kunnen zeggen: 'Geachte Heer Droogstoppel', omdat ik handelsvertegenwoordiger ben.

Ik ben gisteren bij u langs geweest om u iets te vragen. Ik geloof namelijk dat u in goede omstandigheden verkeert...

Dit is waar: we zijn met ons dertienen op kantoor.

... en ik zou graag gebruikmaken van uw krediet, om iets tot stand te brengen dat voor mij van groot belang is. Door velerlei omstandigheden ben ik op het ogenblik enigszins om geld verlegen.

Enigszins! Hij had geen jas aan. Dat noemt hij enigszins!

Ik kan mijn lieve vrouw niet alles geven wat nodig is om het leven aangenaam te maken, en ook de opvoeding van mijn kinderen is, vanuit financieel oogpunt, niet zoals ik wensen zou.

Om het leven aangenaam te maken? Opvoeding van de kinderen? Bedoelt hij dat hij voor zijn vrouw een loge in de opera wilde huren, en zijn kinderen op een instituut doen in Genève? Het was najaar, en vrij koud... Hij woonde op een vliering, zonder verwarming. Toen ik die brief ontving, wist ik dat niet, maar later ben ik bij hem langs geweest en toen zag ik het.

Drommels, wie arm is, kan zéppen dat hij arm is! Armen moeten er zijn. Dat is nodig in de maatschappij, en het is Gods wil. Als hij maar geen aalmoes vraagt en niemand lastigvalt, heb ik er volstrekt niets op tegen dat hij arm is, maar dat doen alsof, daar hou ik niet van. Luister verder:

Aangezien ik een verplichting heb tegenover mijn vrouw en kinderen, heb ik besloten het talent te gebruiken dat, naar ik geloof, mij gegeven is. Ik ben dichter...

Poeh! U weet, lezer, hoe ik en alle verstandige mensen daarover denken.

... en schrijver. Sinds mijn vroege jeugd drukte ik mijn aandoeningen in verzen uit, en ook later schreef ik dagelijks wat er omging in mijn ziel. Ik geloof dat er onder dat alles stukken zijn die waarde hebben, en ik zoek daarvoor een uitgever. Maar dit is juist het moeilijke. Het publiek kent mij niet, en de uitgevers beoordelen de werken meer naar de gevestigde naam van de schrijver dan naar de inhoud.

Juist zoals wij de koffie beoordelen naar de bekendheid van de merken. Natuurlijk! Hoe anders?

Als ik dus mag aannemen dat mijn werk niet geheel zonder verdienste is, zou dat toch eerst na de uitgave blijken, en de boekhandelaars vragen wel vooraf de betaling van drukloon, enzovoort...

Daar hebben ze groot gelijk in.

... wat mij op dit ogenblik niet gelegen komt. Aangezien ik ervan overtuigd ben dat mijn werk de kosten dekken zal en daarop mijn erewoord durf te geven, ben ik, aangemoedigd door onze ontmoeting van voorgisteren...

Dat noemt hij aanmoedigen!

... tot het besluit gekomen u te vragen of u voor mij bij een boekhandelaar zou willen borg staan voor de kosten van een eerste uitgave, zelfs al was het maar van een klein boekdeeltje. Ik laat de keus van die eerste bundeling helemaal aan u over. In het pak papieren dat ik hierbij voeg, zult u vele handschriften vinden, en daaraan zien dat ik veel gedacht, gewerkt en meegemaakt heb...

Ik heb nooit gehoord dat hij ook zakendeed.

In afwachting van een vriendelijk antwoord, noem ik mij uw vriend...

En zijn naam stond eronder. Maar die verzwijg ik, omdat ik er niet van hou iemand in verlegenheid te brengen.

Beste lezer, u begrijpt hoe gek ik stond te kijken toen iemand me daar zo opeens wilde benoemen tot uitgever. Ik ben zeker dat die Sjaalman – zo zal ik hem maar blijven noe-

men – als de man me overdag was tegengekomen zich met zo'n vraag niet tot mij gewend zou hebben. Want deftigheid en fatsoen laten zich niet verbergen. Maar het was avond, en ik trek het me dus niet aan.

Het spreekt vanzelf dat ik van die gekheid niets weten wilde. Ik zou het pak papieren door een knecht laten terugbrengen, maar ik wist zijn adres niet, en hij liet niets van zich horen. Ik dacht dat hij ziek was, of dood, of zoiets.

Voor ik verderga moet ik zeggen dat de jonge Stern is aangekomen. Het is een aardig ventje. Hij lijkt me vlug en bekwaam, maar ik vrees dat hij een romanticus is. Onze dochter Marie is dertien jaar en bevattelijk daarvoor, maar gelukkig is zijn kleding heel netjes. Ik heb hem aan het kopijboek gezet, om zich te oefenen in de Hollandse stijl. Ik ben benieuwd wanneer de bestellingen komen van zijn vader, Ludwig Stern. Misschien helpt het als Marie een paar pantoffels voor hem borduurt... voor de jonge Stern, bedoel ik. Busselinck & Waterman hebben achter het net gevestigd. Een fatsoenlijk zakenman verlaagt zich niet, dat zeg ik!

Maar ik moest weten of er niets was in het pak papieren van die Sjaalman wat aanstoot kon geven. Daarom ging ik aan het zoeken en bladeren. Alles lezen kon ik niet, want delen waren geschreven in talen die ik niet kende, maar toen ineens viel mijn oog op een artikel, getiteld 'Verslag over de koffiecultuur in de residentie Menado'.

Mijn hart sprong op – Menado is een goed merk. Dus die Sjaalman had ook in de koffie-industrie gewerkt! Ik zag het pak papier ineens met heel andere ogen, en toen ik beter keek vond ik er stukken in die werkelijk kennis van zaken aantoonde.